

LIIKE JATKUU – TIETO TUKEE.

vuosina 2018–2022

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

30.5.2022

Kuntoutussäätiö
Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO)
Autismiyhdistys PAUT ry

Sisällysluettelo

1 Liito-hankkeen organisointi ja tavoitteet	2
2 Tietoa Liito-hankkeen toiminnasta (keinot) ja kerätystä arviointitiedosta	2
2.1 Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tavoittaminen ja harrastusten pariin mukaan saaminen	3
2.2 Yksilö- ja ryhmämuotoisen ohjauksen tarjoaminen harrastuksen aloittamiseen erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille sekä kerätty arviointitieto	4
Arviointitietoa nuorten harrastuksen aloittamista koskevista näkemyksistä ja ohjaajien kohtaamistaidoista	5
Arviointitietoa tarjotusta tuesta.....	6
2.3 Tietoa ja keinoja kouluttamalla harrastustoiminnan valmentajia ja ohjaajia sekä kerätty arviointitieto	7
Arviointitietoa toteutetuista avoimista koulutuksista.....	8
Arviointitietoa toteutetuista räätälöidyistä koulutuksista	11
2.4 Liito-harrastuskokeilut ja -tapahtumat sekä kerätty arviointitieto	13
2.5 Vertaistukea ja kokemuksellisuutta mm. virtuaalitekniikkaa hyödyntäen	14
2.6 Koulutusmateriaalia eri toimijoiden hyödynnettäväksi	15
Opas valmentajille ja ohjaajille erityistä tukea (autismikirjo, ADHD, oppimisvaikeudet) tarvitsevien kohtaamiseen harrastustoiminnassa	15
Jouni Puumalaisen tekemä katsaus.....	15
Riikka Tahvanaisen opinnäytetyö ”Jalkapallo on ollut ihan parasta kuntoutusta” ADHD-oireisten lasten ja nuorten kohtaaminen joukkueurheilussa.....	16
Liito-hankkeen mallinnus – Keinoja harrastustoiminnan valmentajille, ohjaajille sekä vapaaehtoisille erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaamiseen.....	16
Yhteenvetoa nuorten harrastuksen aloittamista koskevista näkemyksistä ja ohjaajien kohtaamistaidoista	16
2.7 Verkostoyhteistyön tehostaminen	17
2.8 Osallistuminen muiden tahojen järjestämiin tapahtumiin.....	17
2.9 Vaikuttamistyö ja osallisuuden edistäminen.....	18
3 Liito-hankkeen toiminnan laajuutta koskevat tavoitteet ja prosessimittarit	18
4 Yhteenvetoa hankkeesta sekä tietoa kehittämistyön juurruttamisesta ja levittämisestä	19
Lähteet ja muuta hyödyllistä aineistoa	22

1 Liito-hankkeen organisointi ja tavoitteet

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke oli Kuntoutussäätiön, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry:n (HERO) ja Autismiyhdistys PAUT ry:n (aik. Helsingin Autismi- ja Aspergeryhdistys ry) yhteishanke erityistä tukea tarvitsevien (ADHD, autismikirjo, asperger, oppimisvaikeudet) lasten ja nuorten harrastamisen lisäämiseksi. Hanketta toteutettiin vuosina 2018–2022. Hanketta rahoitti Helsingin kaupunki ja se oli osa kaupungin liikkumisohjelmaa.

Liito-hanke käynnistyi Helsingin kaupungin ideakilpailun tuloksena. Mukaan valittujen hankkeiden toivottiin toteuttavan rohkeita ja uusia kokeiluja, tavoittavan uusia kohderyhmiä tai soveltavan muissa kotimaan kaupungeissa tai maailmalla hyviksi todettuja malleja. Hankkeilla haluttiin tavoittaa etenkin lapsia ja nuoria, joilla ei ole yhtään harrastusta, sekä kaikenikäisiä kaupunkilaisia, jotka hyötyisivät liikkumisen lisäämisestä terveytensä kannalta eniten.

Liito-hankkeen ensisijaisena tavoitteena oli lisätä helsinkiläisten erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten (7–29-v.) harrastamista, jotta mahdollisimman moni heistä löytäisi itselleen sopivan harrastuksen ja pystyisi jatkamaan harrastamista saamansa tuen avulla. Hankkeella oli neljä (osa)tavoitetta:

Yksilö- ja ryhmämuotoinen tuki harrastamiseen ja harrastamisen jatkamiseen erityiskohderyhmän lapsille ja nuorille

Vanhemmat, valmentajat ja opettajat osaavat ohjata paremmin erityisen tuen tarpeessa olevia

Asenne erityisen tuen tarpeessa olevia ryhmiä kohtaan muuttuu tiedon avulla myönteisemmäksi

Avaintoimijat (Helsingin kaupungin eri toimialat, sote-järjestöt ja seurat) tekevät yhteistyötä vaikuttavalla tavalla

Kuvio 1. Liito-hankkeen tavoitteet

2 Tietoa Liito-hankkeen toiminnasta (keinot) ja kerätystä arviointitiedosta

Taulukkoon 1 on koottu Liito-hankkeen neljä tavoitetta ja hankkeessa hyödynnetyt yhdeksän keinoa. Kutakin tavoitetta pyrittiin edistämään 3–4 keinon avulla.

Taulukko 1. Liito-hankkeen tavoitteet ja hyödynnetyt keinot

<p>Tavoite 1. Yksilö- ja ryhmämuotoinen tuki harrastamiseen ja harrastamisen jatkamiseen erityiskohderyhmän lapsille ja nuorille</p> <ul style="list-style-type: none"> Keino 2. Yksilö- ja ryhmämuotoista ohjausta harrastuksen aloittamiseen erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille Keino 4. Liito-harrastuskokeilut ja -tapahtumat Keino 5. Vertaistukea ja kokemuksellisuutta mm. virtuaalitekniikkaa hyödyntäen
<p>Tavoite 2. Vanhemmat, valmentajat ja opettajat osaavat ohjata paremmin erityisen tuen tarpeessa olevia</p> <ul style="list-style-type: none"> Keino 1. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tavoittaminen ja harrastusten pariin mukaan saaminen Keino 3. Tietoa ja keinoja kouluttamalla harrastustoiminnan valmentajia ja ohjaajia Keino 5. Vertaistukea ja kokemuksellisuutta mm. virtuaalitekniikkaa hyödyntäen Keino 6. Koulutusmateriaalia eri toimijoiden hyödynnettäväksi
<p>Tavoite 3. Asenne erityisen tuen tarpeessa olevia ryhmiä kohtaan muuttuu tiedon avulla myönteisemmäksi</p> <ul style="list-style-type: none"> Keino 3. Tietoa ja keinoja kouluttamalla harrastustoiminnan valmentajia ja ohjaajia Keino 5. Vertaistukea ja kokemuksellisuutta mm. virtuaalitekniikkaa hyödyntäen Keino 6. Koulutusmateriaalia eri toimijoiden hyödynnettäväksi Keino 9. Vaikuttamistyö ja osallisuuden edistäminen
<p>Tavoite 4. Avaintoimijat (Helsingin kaupungin eri toimialat, sote-järjestöt ja seurat) tekevät yhteistyötä vaikuttavalla tavalla</p> <ul style="list-style-type: none"> Keino 6. Koulutusmateriaalia eri toimijoiden hyödynnettäväksi Keino 7. Verkostoyhteistyön tehostaminen Keino 8. Osallistuminen muiden tahojen järjestämiin tapahtumiin

2.1 Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tavoittaminen ja harrastusten pariin mukaan saaminen

Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tavoittaminen ja harrastusten pariin mukaan saaminen tapahtui yleensä heidän huoltajiensa tai muiden tukihenkilöiden tai verkostojen kautta. Hankkeen tarjoamaan yksilö-ohjaukseen osallistuneet nuoret tavoitettiin yhteistyökumppaneiden, lastensuojelun, HEROn NEET-nuorille järjestetyn KITE-kurssin tai vanhempien suorien yhteydenottojen kautta.

- Liito-hankkeen markkinoinnin ja viestinnän kautta: www-sivut ja somekanavat: Facebook, Instagram ja Twitter; YouTube-kanava 4/2020 alkaen; 15 tuotettua videota
- Jaetut flyerit, esitteet ja julisteet
- Osallistuminen muiden tahojen toteuttamiin tapahtumiin
- Omien tapahtumien toteuttaminen
- Liito-hanketoimijoiden omien toimintojen kautta: mm. Helsingin seudun erilaiset oppijat ry:n (HERO) järjestämä NEET-nuorten KITE-kurssi; Helsingin Autismi- ja Aspergeryhdistyksen PAUT-verkoston viestintä ja tapahtumat
- Hanketoimijoiden markkinointi- ja viestintäkanavien kautta: mm. HERO Uutiskirje, www-sivut, Facebook ja Instagram; PAUT-verkoston www, Facebook ja Instagram; Kuntoutussäätiön www-sivut
- Yhteistyökumppaneiden viestintäkanavien kautta: ESLUn verkkojulkaisu 5/2019; artikkeli Soveli-lehdessä 1/2020, yhteistyökumppaneiden omat some-kanavat

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

- Lapsille/nuorille tarjottu henkilökohtainen viestintä/tuki

Hankkeen kohderyhmää ei tavoitettu vain netin, somen ja esitteiden avulla. Moni kontakti oli edellyttänyt hanke-esittelyä jossakin ryhmätilanteessa ja rohkaisua senkin jälkeen tai hanketta oli esitelty ohjattavalle jokin ulkopuolinen taho. Yhteistyö eri verkostojen kanssa oli tärkeässä roolissa kohderyhmän tavoittamisessa. Kun kontakti henkilöön oli saatu, yhteydenottoihin ei aina vastattu. Monella yksilöohjattavalla oli tukena oma huoltaja, jonka kautta asioita välillä varmisteltiin.

Luottamuksellisen ohjaussuhteen rakentaminen vei oman aikansa. Yksilöohjattavat tarvitsivat paljon rohkaisua, innostamista ja kannustamista edes ilmaiselle kokeilukerralle osallistumiseksi. Hankkeessa huomioitiin se, että erityislasten kirjo on hyvin vaihtelevaa. Tavoittavuuden kannalta oli ratkaisevaa, ettei keskitytty vain niihin lapsiin ja nuoriin, joilla on runsaasti haasteita. Kirjon toisessa ääripäässä olevat lapset ja nuoret tavoitettiin helpommin (keinona esim. vaikuttamistyö).

2.2 Yksilö- ja ryhmämuotoisen ohjauksen tarjoaminen harrastuksen aloittamiseen erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille sekä kerätty arviointitieto

Liito-hankkeessa oli keskeistä yksilö- ja ryhmämuotoisen ohjauksen tarjoaminen harrastuksen aloittamiseen erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Osa hankkeessa tukea saaneista lapsista ja nuorista sai sekä yksilö- että ryhmämuotoista tukea.

Yksilöohjaus tarkoitti käytännössä hankkeen projektityöntekijöiden työskentelemistä harrastuskoordinaattoreina ja tukihenkilöinä lapsilleen harrastuksia etsiville vanhemmille ja nuorille. Yksilöohjaus sisälsi neuvontaa puhelimitse, sähköpostitse, Whatsapp-viestein ja henkilökohtaisia tapaamisia. Tarvittaessa projektityöntekijä lähti myös harrastuskerralle mukaan tukihenkilöksi. Yhteydenpito- ja tapaamiskertoja oli n. 6 kpl/yksilöohjattava nuori ennen poikkeusaikaa (koronaepidemia). Poikkeusaikana yksilöohjausta tarjottiin esim. Whatsapp-videopuheluilla tueksi kotijumppaan tai ulkoiluun jo hankkeessa mukana oleville.

Lähiohjaaminen ja tapaamiset sekä tutustumiskäynnit olivat poikkeusajan takia tauolla maaliskuusta 2020 kevääseen 2021. Poikkeusaikana hanke tarjosi monia kanavia yhteydenpitoa varten: sähköposti, Whatsapp ja puhelinpäivystys arkisin (vinkkejä ja neuvontaa). Somessa oltiin aktiivisia, ja käyttöön otettiin YouTube-kanava. Lisäksi tarjottiin discordin liikuntaneuvontaa ja etäjumppia (Meet; Zoom).

Tukea liikkumiseen ja harrastamiseen tarjottiin kokeiluluonteisesti chatin kautta huhtikuussa 2021 (torstaisin kahden tunnin ajan). Chattiin voi tulla juttelemaan liikunta- ja harrastusasioista sekä samalla pohtia esim. sitä, kuinka voisi lisätä arkiliikuntaa harrastusten ollessa tauolla tai mitä voisi harrastaa turvallisesti ja miten.

Heinäkuussa 2021 Liito-hanke tutustutti nuoria (15–29-v.) matalan kynnyksen liikuntaharrastuksiin. Osallistuminen oli nuorille avointa ja maksutonta eikä edellyttänyt minkään lajin osaamista etukäteen.

- Kävelyretki Mustikkamaalle
- Frisbee-golfausta Munkkiniemessä
- Geokätköilyä Pasilassa
- Palloilua Pakilassa

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Arviointitietoa nuorten harrastuksen aloittamista koskevista näkemyksistä ja ohjaajien kohtaamistaidoista

Liito-hankkeessa hyödynnetyn raportointityökalun avulla tarkasteltiin nuorten näkemyksiä harrastuksen aloittamisesta ja ohjaajien kohtaamistaidoista. Tietoa kerättiin osana tarjottua yksilömuotoista tukea ajalla 9/2019–3/2020. Tämä tarkoitti Liito-hankkeen projektityöntekijän ja nuorten palautehaastatteluja, joita tehtiin yhteensä 14. Palautetta kerättiin yhteisistä käyntikerroista, jotka olivat Helsingin kaupungin NYT-liikuntaa.

Raportointityökalulla kerättiin huomioita kokonaisuudesta ja löydettiin pieniäkin sudenkuoppia. Nuorille esitettiin alla mainitut kysymykset:

- Löytyikö paikka, jossa tunti järjestettiin, helposti?
- Löytyikö pukuhuone/ toimiko pukuhuonejärjestely hyvin?
- Oliko ilmoittautuminen/kortin leimaaminen/porteista kulkeminen tehty helpoksi?
- Miten ohjaaja huomioi minut?
- Miten ohjaaja huomioi haasteeni?
- Ryhmässä hyvää?
- Ryhmässä parannettavaa?
- Minkä arvosanan antaisit tunnille (1–10)?
- Osallistuisitko ryhmään uudestaan?

Raportointityökalua kokeiltiin palautteen antamisen helpottamiseksi. Palautteen antaminen mahdollistettiin yhdessä tutun Liito-hankkeen projektityöntekijän kanssa. Lisäksi oli tarve kerätä yhteen paikkaan saatu tieto, etteivät palautteet jäisi ”hiljaiseksi tiedoksi” vain projektityöntekijälle.

Alla on muutamia huomioita raportointityökalulla saaduista tuloksista. Yksityiskohtaisemmat tulokset löytyvät Yhteenvetoa nuorten harrastuksen aloittamista koskevista näkemyksistä ja ohjaajien kohtaamistaidoista -raportista, joka löytyy tämän hankekoosteen lähteistä.

Harrastuspaikan ja pukuhuoneen löytäminen sekä ilmoittautumisen/kortin leimaamisen/porteista kulkemisen helppous

Enemmistö haastatelluista nuorista koki harrastuspaikan ja pukuhuoneen löytymisen sekä ilmoittautumisen/kortin leimaamisen/porteista kulkemisen olleen helppoa. Kohtaamistaan haasteista kertoi kuitenkin 29–43 % nuorista:

- Vastanneista 43 % kertoi, ettei harrastuspaikka ollut löytynyt helposti.
- Nuorista 29 %:n mukaan pukuhuone ei ollut löytynyt tai järjestely ei ollut toimiva.
- Reilu kolmannes (36 %) kertoi ilmoittautumisen/kortin leimaamisen/porteista kulkemisen olleen haastavaa.

Nuoren ja hänen haasteidensa huomiointi

Haastatteluissa nuorilta pyydettiin vastauksia kysymyksiin ”Miten ohjaaja huomioi minut?” ja ”Miten ohjaaja huomioi haasteeni?”. Kumpaankin kysymykseen saatiin yhteensä 14 vastausta. Samassa vastauksessa oli mahdollista tuoda esille useampia seikkoja. Alla on ilmoitettu myös prosenttiosuudet niistä seikoista, joihin

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

liittyy saatiin eniten vastauksia. Nuoren huomioinnin osalta näitä seikkoja olivat tervehtiminen ja jututtaminen.

- Tervehtiminen (86 % nuorista mainitsi tämän; *”Tervehti iloisesti, tuli tervetullut olo.”*)
- Jututtaminen (21 % nuorista mainitsi tämän; *”Kävi juttelemassa ennen tuntia, kun huomasi, että oltiin Liito-porukassa, myös tunnin jälkeen jututti”*)
- Tiedusteleminen, mitä nuori haluaa pelata ja miten hän haluaa pelata
- Välineistä kertominen, neuvominen tai muutaman liikkeen näyttäminen (*”...kertoivat mitä välineitä tarvitaan, kohtasi”*)
- Avun tarpeesta kysyminen
- Kannustaminen
- Auttaminen muihin tutustumisessa
- Ei mitenkään erityisesti

Haasteidensa huomioinnin osalta nuoret toivat yleisimmin esille henkilökohtaisen ohjaamisen, helpotettujen ohjeiden tai mielikuvien käytön ohjaamisessa sekä sovellettujen liikkeiden tai apuvälineiden antamisen joihinkin liikkeisiin. Vastanneista nuorista 21 % kertoi, ettei heidän haasteitaan ollut erityisesti huomioitu.

- Henkilökohtainen ohjaaminen (21 % nuorista mainitsi tämän; *”Ohjasi myös fyysisesti”*; *”Ohjasi henkilökohtaisesti, oli oma-aloitteinen”*; *”...ohjasi myös henkilökohtaisesti vaikka ryhmä olikin iso”*)
- Kannustaminen (*”...Tsemppasi, mutta ei myöskään painostanut liikaa, jos en pystynyt tekemään.”*)
- Helpotettujen ohjeiden tai mielikuvien käyttö ohjaamisessa (21 % nuorista mainitsi tämän; *”Antoi helpotettuja ohjeita osaan, jos en pysynyt mukana.”*; *”Sanoitti ohjeita enemmän, jos en ymmärtänyt.”*; *”Käytti mielikuvia tanssiliikkeiden oppimiseen”*)
- Sovellettujen liikkeiden tai apuvälineiden antaminen joihinkin liikkeisiin (21 % nuorista mainitsi tämän; *”Antoi osaan liikkeitä helpotetun vaihtoehdon...”*; *”Pariin liikkeeseen antoi vaihtoehtoja ...”*; *”Antoi sovellettuja liikkeitä, apuvälineitä...”*)
- Nuoren toiveen huomioon ottaminen (*”...huomioi toiveen vain pallottelusta”*)
- Omatoimisen pelaamisen mahdollistaminen
- Pelikaveriksi tarjoutuminen (*”Lupasi tulla pelikaveriksi jos ei omaa kaveria mukana...”*)
- Lepäämisen mahdollistaminen (14 % nuorista mainitsi tämän; *”...antoi huilata jos ei jaksanut”*; *”...sanoi, että voi levätä”*)
- Ei huomioinut erityisesti (21 % nuorista mainitsi tämän; *”Ei oikein osannut huomioida”*; *”Ei oikeastaan mitenkään, en pysynyt mukana tai pystynyt suorittamaan liikkeitä, en ymmärtänyt ohjeita kun ohjaaja käytti vaikeita sanoja”*)

Arviointitietoa tarjotusta tuesta

Keväällä 2020 tarjotusta **Live-jumpasta autismikirjon aikuisille ja nuorten toimintaryhmälle** saatiin vapaa- muotoista palautetta autismikirjon henkilöiltä/heidän läheisiltään. Palautteissa tuotiin esille, että kotijumpassa kynnyksen osallistumiseen on matalampi, voi tehdä juuri niin paljon kuin jaksaa, kameraa ei tarvinnut pitää päällä ja lisäksi ääni- ja valohäiriöt oli minimoitu.

”Kynnyksen on matalampi, kun voi kotona jumpata (ei tarvitse lähteä kotoa jolloin monta stressitekijää jää jo pois), mutta on kuitenkin joku sovittu aika ja ohjaus, niin tulee tehtyä”

”Ei tarvitse miettiä muita ryhmäläisiä. Voi tehdä juuri sen verran kun jaksaa.”

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

”Vieraassa tilassa olevat ääni- ja valohäiriöt oli minimoituna, kun sai jumpata kotona (esim musiikki, muiden puhe, lamput)”.

Kattavampaa arviointitietoa hankkeen tarjoamasta tuesta kerättiin lapsilta ja nuorilta kyselyn avulla vuosina 2020–2021. Vastauksia saatiin yhteensä 13 ja ne kertovat tuen saamisesta poikkeusaikana.

Kyselyyn osallistuneista enemmistö oli miehiä. Ikäryhmistä korostui 7–12-vuotiaat, joita oli reilu puolet vastanneista. Pääosin asuinalueena oli Helsinki.

- Sukupuoli: naisia (23 %) ja miehiä (77 %)
- Ikäryhmä: 7–12-vuotiaat (54 %), 13–17-vuotiaat (8 %), 18–29-vuotiaat (31 %) ja yli 30-vuotiaat (8 %)
- Asuinalue: Helsinki (85 %) ja muu (15 %)

Kyselyyn vastanneista 92 % koki saaneensa Liito-hankeelta toivomaansa tukea harrastuksen löytämiseksi. Jos lapsi/nuori koki saaneensa toivomaansa tukea, tiedusteltiin lisäksi, millaista tuki oli ollut. Tukimuotojen osalta korostuivat puhelin-/sähköpostineuvonta sekä neuvonta etäyhteydellä (esim. Teams).

- Puhelin-/sähköpostineuvontaa (58 % vastanneista mainitsi tämän)
- Neuvontaa etäyhteydellä, esim. Teams (58 % vastanneista mainitsi tämän)
- Kesän 2021 Liito-harrastuskokeilut (17 % vastanneista mainitsi tämän)
- Tukea mukaan harrastuskäynnille (8 % vastanneista mainitsi tämän)

Kyselyssä tiedusteltiin lisäksi, löytyikö lapsi tai nuori sopivan harrastuksen hankkeen tuella. Vastanneista 15 % kertoi löytäneensä sopivan harrastuksen. Reilu kolmannes (38 %) kyselyyn osallistuneista oli löytänyt sopivan/kiinnostavan harrastuksen, muttei ollut vielä päässyt kokeilemaan sitä. Osa vastanneista kertoi, että sopivan harrastuksen etsimistä jatketaan Liito-hankkeen tuella. Mainintoja saivat myös, ettei harrastusryhmään liittyminen ole ajankohtaista tai lapsi/nuori ei tarvinnut tukea säännöllisen harrastuksen löytämiseen.

- Kyllä (15 % vastanneista mainitsi tämän)
- Sopiva/kiinnostava harrastus löytyi, mutta sitä ei ole vielä kokeiltu (38 % vastanneista mainitsi tämän; *”olen saanut tukea harrastuksen löytämiseen, pitää vain odottaa että voin liittyä toimintaan.”; ”Sopiva harrastus löytyi, mutta ei päästy kokeilemaan kun koronatilanne paheni.”; ”Löytyi harrastusvaihtoehto, mutta koronan vuoksi peruuntui.”; ”Olemme kokeilemassa harrastusta kesällä.”; ”Käymme kokeilemassa harrastusta ja sitten selviää tarkemmin millainen suhtautuminen siellä on erityistä tukea tarvitsevaan lapseen.”)*
- Harrastusryhmään liittyminen ei ole ajankohtaista (8 % vastanneista mainitsi tämän; *”harrastusryhmään liittyminen ei juuri nyt ollut sopivaa, mutta pohdittiin yhteistä harrastusta lapsen kanssa ja paikkoja”)*
- Ei vielä, jatkan/jatkamme etsimistä Liito-hankkeen kanssa (31 % vastanneista mainitsi tämän)
- Ei tarvinnut tukea säännöllisen harrastuksen löytämiseen (8 % vastanneista mainitsi tämän)

2.3 Tietoa ja keinoja kouluttamalla harrastustoiminnan valmentajia ja ohjaajia sekä kerätty arviointitieto

Tietoa ja keinoja kouluttamalla harrastustoiminnan valmentajia ja ohjaajia merkitsi käytännössä tiedon lisäämistä mm. autismikirjon, ADHD:n, aspergerin ja oppimisvaikeuksien erityispiirteistä sekä siitä, miten ne näkyvät liikuntaharrastuksissa ja miten ne tulee ottaa huomioon ohjaustilanteissa. Tarjotuilla koulutuksilla pyrittiin varmistamaan lasten ja nuorten saavan tarvitsemansa tuen harrastustoiminnassa jatkaakseen. Liito-

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

hankkeessa järjestettiin sekä avoimia koulutuksia että räätälöityjä koulutuksia (tilauskoulutukset).

Liito-hankkeen toteuttamat koulutukset oli suunnattu helsinkiläisille liikuntaa järjestäville tahoille ja/tai lasten harrasteiden ja erityisryhmien parissa työskenteleville (mm. liikunta- ja urheiluseurat, kaupunki, järjestöt ja yritykset). Koulutuksiin osallistui mm. liikunta- ja urheiluseurojen valmentajia, NMKY:n iltapäiväkerho-ohjaajia sekä Helsingin kaupungin liikunnanohjaajia, kaupungin ostopalveluiden ip-ohjaajia ja nuorten kanssa työskenteleviä sekä liikunnan aluejärjestön, järjestöjen ja yritysten edustajia.

Hankkeen rahoittajana oli Helsingin kaupunki, joten järjestetyt tilaisuudet oli suunnattu pääosin helsinkiläisille toimijoille. Koulutuksia koskevia tiedusteluja saatiin myös mm. Espoossa, Imatralla, Keuruulla, Kouvolassa, Oulussa sekä Vantaalla toimivilta liikuntaseuroilta ja järjestöiltä. Muutamista hankkeen loppuvaiheessa toteutetuista etätilaisuuksista lähetettiin tietoa myös aikaisemmin yhteyttä ottaneille, muissa kunnissa toimiville tahoille ja tarjottiin mahdollisuutta osallistumiseen.

Ennen poikkeusaikaa (korona) kaikki koulutukset toteutettiin paikan päällä, mikä mahdollisti paremmin mm. osallistujien verkostoitumisen sekä vertaistuen ja -kehittämisen. Live-koulutuksissa saatiin arvokasta tietoa keskusteluiden pohjalta, ja tietoa koottiin myös Liito-hankkeen oppaan Käytännön vinkkejä -osioon.

Arviointitietoa toteutetuista avoimista koulutuksista

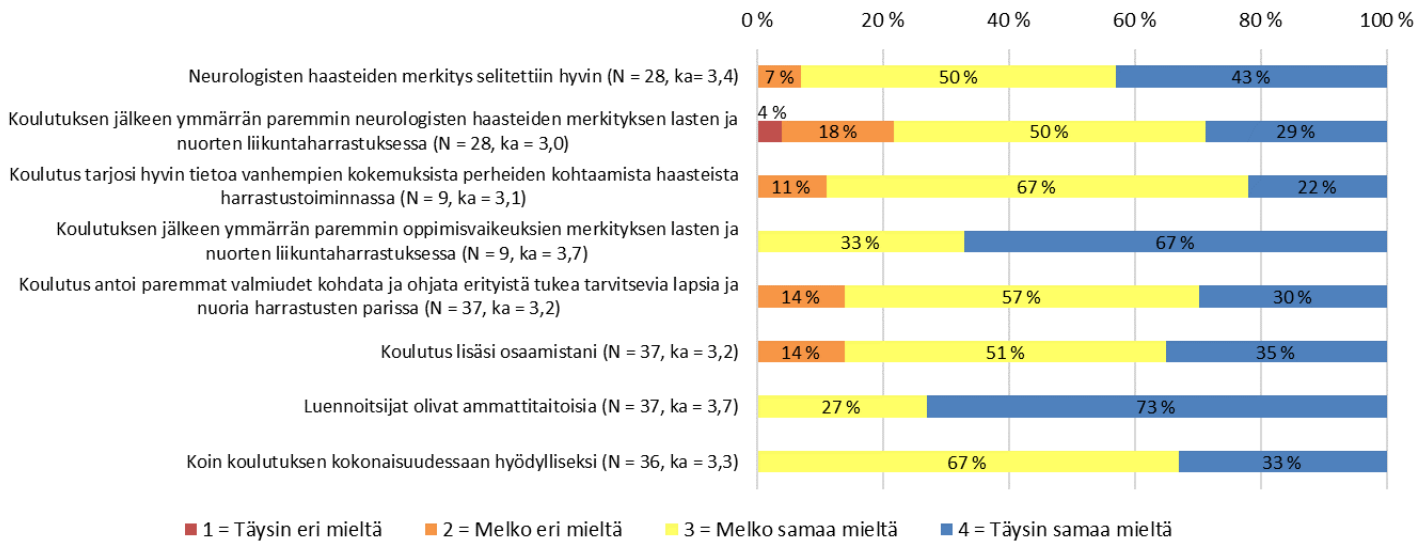
Liito-hankkeessa järjestettiin useita avoimia koulutuksia, joiden kohderyhmänä olivat helsinkiläiset liikuntaa järjestävät ja/tai lasten harrasteiden ja erityisryhmien parissa työskentelevät tahot. Syksyllä 2019, keväällä 2020 ja syksyllä 2021 toteutettiin kaikille helsinkiläisille toimijoille **avoimia kaksivaiheisia koulutuksia**, joiden teemoja on mainittu alla.

- VR-tekniikan hyödyntäminen harrastustoiminnan kehittämisessä tai Liito-hankkeen VR-projekti
- Neuropsykiatriset vaikeudet, tietoa ja käytännön keinoja case-esimerkein
- Oppimisvaikeudet, tietoa ja käytännön keinoja case-esimerkein
- Vanhempien kokemuksia perheiden kohtaamista haasteista harrastustoiminnassa
- Projektityöntekijän tarjoama tuki harrastuksen löytämiseen ja aloittamiseen

Suurimmasta osasta toteutetuista koulutuksista kerättiin kyselyllä määrällistä ja laadullista arviointitietoa osallistuneilta. Kuviossa 2 esitellään koontitulokset saadusta määrällisestä osallistujapalautteesta kahdeksan koulutuksen/koulutuspäivän osalta. Syksyllä 2020 palautetta alettiin kerätä erikseen kummastakin koulutuspäivästä ja samalla lomakkeen yhden kysymyksen väittämiä räätälöitiin sopimaan paremmin myös 2. päivän teemoihin. Tästä johtuen kuvion 2 kahdessa väittämässä "Koulutus tarjosi hyvin tietoa vanhempien kokemuksista perheiden kohtaamista haasteista harrastustoiminnassa" ja "Koulutuksen jälkeen ymmärrän paremmin oppimisvaikeuksien merkityksen lasten ja nuorten liikuntaharrastuksessa" on vähemmän vastaajia kuin muissa tarkastelluissa väittämässä.

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Kuvio 2. Arviointitietoa koskien kaksipäiväisiä koulutuksia

Kuviosta 2 havaitaan, että keskiarvot koulutuksia koskevista väittämistä sijoittuivat 4-portaisella asteikolla (1 = Täysin eri mieltä ja 4 = Täysin samaa mieltä) välille 3,0–3,7. Kaikista tyytyväisimpiä oltiin luennoitsijoiden ammattitaitoisuuteen ja siihen, että koulutuksen jälkeen ymmärtää paremmin oppimisvaikeuksien merkityksen lasten ja nuorten liikuntaharrastuksessa. Muitakin saatuja keskiarvoja voidaan pitää todella hyvinä, 4-portaisella arviointiasteikolla tavoitetaso sijoittuu yleensä keskiarvon 2,8 tuntumaan.

Koulutukseen osallistuneilta tiedusteltiin myös, mikä koulutuksessa oli parasta. Alle on koottu suoria lainauksia saaduista avovastauksista kahdeksan koulutuksen osalta. Kiitosta saivat tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen, koulutukseen osallistuneiden tietopohjan huomiointi, koulutuksen käytännönläheisyys ja esimerkkitapaukset, toimijoiden tapaaminen ja verkostoituminen sekä puheenvuoroista etenkin neuropsykiatristen ja oppimisvaikeuksien esittely sekä vanhempien kokemusten esittely.

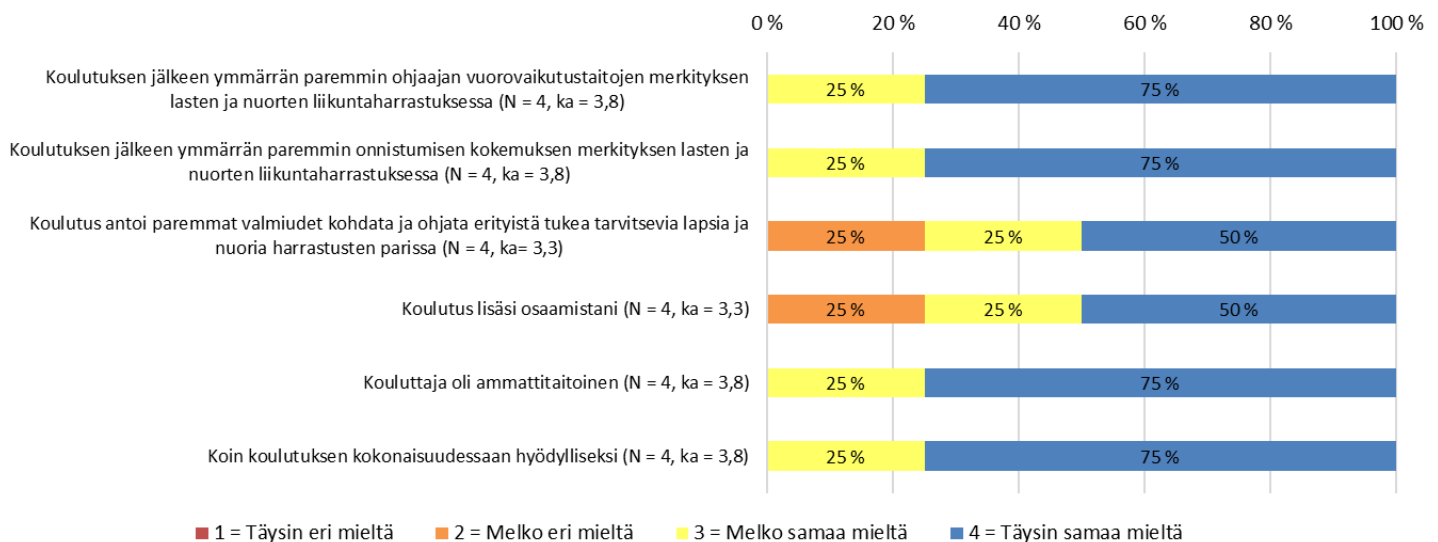
- Tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen (*“Kokonaisuus itsessään kehitti jo nyt yleistasolla ja yksittäisissä tilanteissa osaamistani.”; “Nyt tuotiin todella hyvin esille käytännön esimerkkejä ja herätettiin ajattelemaan niitä tilanteita omassa työssä ja erityislapsien kohtaamista.”; “Valmennus auttoi ymmärtämään asioita joita olen kohdannut lasten kanssa toimiessani jääkiekkovalmentajana.”; “Jäi miettimään mitä voisi tehdä jatkossa toisin/paremmiin”*)
- Koulutukseen osallistuneiden tietopohjan huomiointi (*“...huomioitu, että koulutukseen osallistutaan varsin erilaisilla tietopohjilla, joten koulutuksessa lähdettiin perusasioista ja pyrittiin tiiviisti käymään aihetta läpi mahdollisimman monesta tulokulmasta.”*)
- Koulutuksen käytännönläheisyys ja esimerkkitapaukset (*“Kouluttajien käytännönläheinen lähestyminen ja esimerkkitapaukset.”; “Käytännön esimerkit”; “Konkreettisten esimerkkien kertominen ja havainnollistaminen.”; “Annettiin esimerkkejä miten ratkaista haastavia tilanteita”*)
- Neuropsykiatristen vaikeuksien esittely (*“Neurologisten asioiden läpikäynti.”; “Psykologien puheenvuorot neurologisista haasteista ja erityisesti käytännön vinkit arkeen.”*)
- Oppimisvaikeuksien esittely (*“Oppimisvaikeudet osio toi itselle eniten.”*)
- Vanhempien kokemusten esittely (*“Kuulla vanhempien kokemuksista.”; “Jennyn puheenvuoro oli hieno ja mukaansatempaava samalla kun toi arvokkaan näkökulman.”*)
- Eri toimijoiden tapaaminen ja verkostoituminen

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Liito-hankkeessa järjestettiin myös **avoimia koulutuksia kohtaamisen, vuorovaikutuksen sekä lasten osallisuuden edistämisen teemoista liikunta- ja harrastustoiminnassa**. Monen koulutuspäivän teemoja olivat valmentajan/ohjaajan vuorovaikutustaidot ja onnistumisen kokemus. Tällöin perehdyttiin lasten kohtaamiseen ja siihen, miten toimintaympäristö kannattaa rakentaa, jotta voidaan taata onnistumisen kokemuksia kaikille lapsille. Kahdesta ensimmäisestä alla mainitusta koulutuksesta kerättiin palautetietoa kyselyn avulla.

- Etäkoulutus kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta helsinkiläisille liikunta- ja harrastustoiminnan valmentajille 5/2021
- Vuorovaikutuksen voima lapsen itsetunnon ja motivaation vahvistajana -etäkoulutus 4/2021 (helsinkiläisissä liikuntaseuroissa vapaaehtoisina työskentelevät vanhemmat)
- Etäkoulutus: Lasten osallisuus liikkumaan innostajana – käytännön vinkit ja harjoitusmallit motivaation vahvistamiseen 12/2021 (helsinkiläiset liikunta- ja harrastustoiminnan valmentajat)

Kuvio 3. Arviointitietoa koskien koulutusta kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta (helsinkiläiset liikunta- ja harrastustoiminnan valmentajat)

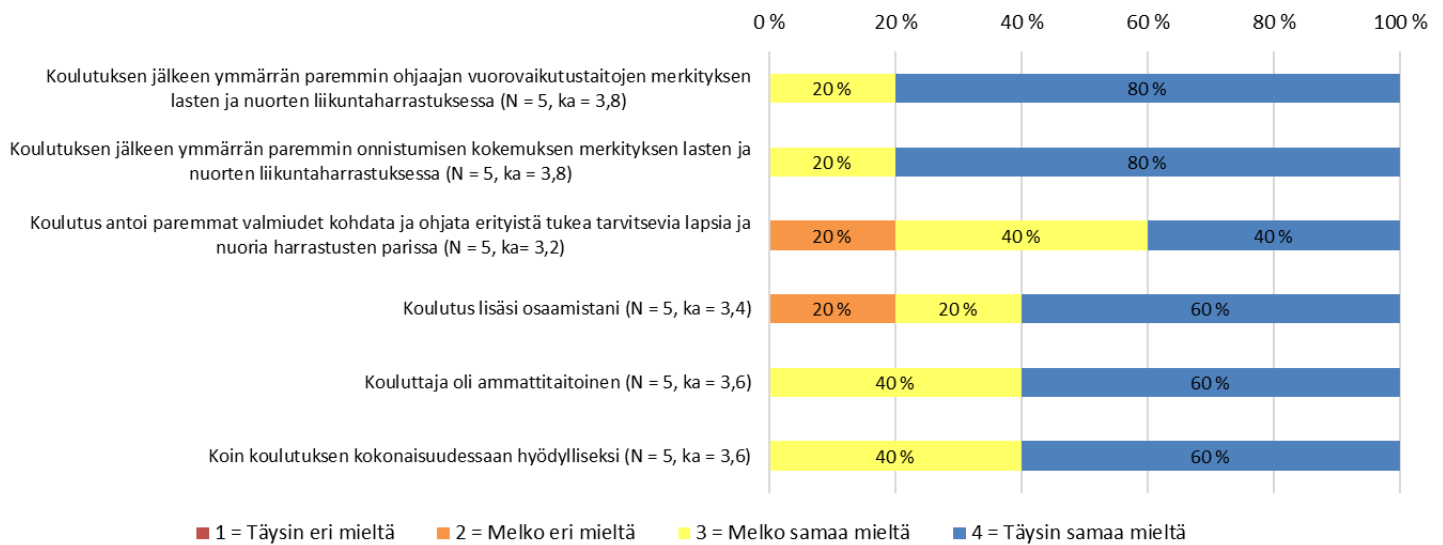
Kuviosta 3 havaitaan, että arviot koulutuksia koskevista väittämistä vaihtelivat 4-portaisella asteikolla (1 = Täysin eri mieltä ja 4 = Täysin samaa mieltä) välillä 3,3–3,8. Kaikkia saatuja arvioita voidaan pitää erinomaisina. Korkein keskiarvo 3,8 annettiin yhteensä neljälle väittämälle: Koulutuksen jälkeen ymmärrän paremmin ohjaajan vuorovaikutustaitojen merkityksen lasten ja nuorten liikuntaharrastuksessa, Koulutuksen jälkeen ymmärrän paremmin onnistumisen kokemuksen merkityksen lasten ja nuorten liikuntaharrastuksessa, Kouluttaja oli ammattitaitoinen ja Koin koulutuksen kokonaisuudessaan hyödylliseksi. Saatua määrällistä palautetta täydensi yhdeltä osallistuneelta saatu vapaamuotoinen palaute: *”Koulutuksessa oli hienosti yhdistetty teoriaa ja käytännön esimerkkejä. Kouluttaja eläytyi asiaansa todella aidosti ja innostuneesti, joten koulutus oli todella mukava seurata. Koulutus oli myös osallistavaa, joten aika kului nopeasti ja mielenkiinto pysyi jatkuvasti yllä. Todella tärkeää asiaa hienosti esitettyä :)*”.

Vuorovaikutuksen voima lapsen itsetunnon ja motivaation vahvistajana -etäkoulutusta koskeva määrällinen palaute löytyy kuvioista 4. Arviot tämän koulutuksen kohdalla sijoittuivat 4-portaisella asteikolla (1 = Täysin eri mieltä ja 4 = Täysin samaa mieltä) välille 3,2–3,8, mitä voidaan pitää erinomaisena tuloksena. Korkein keskiarvo 3,8 annettiin kahdelle ensimmäiselle väittämälle: Koulutuksen jälkeen ymmärrän paremmin ohjaajan vuorovaikutustaitojen merkityksen lasten ja nuorten liikuntaharrastuksessa ja Koulutuksen jälkeen ymmär-

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

rän paremmin onnistumisen kokemuksen merkityksen lasten ja nuorten liikuntaharrastuksessa.

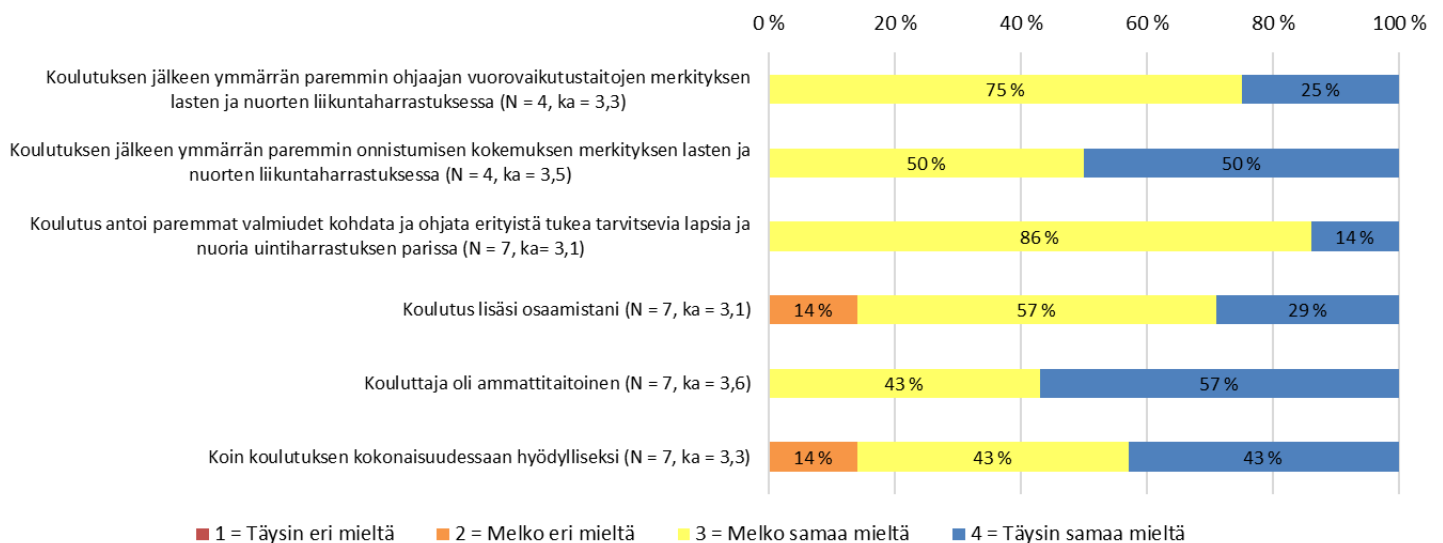

Kuvio 4. Arviointitietoa koskien koulutusta vuorovaikutuksen voimasta lapsen itsetunnon ja motivaation vahvistajana (helsinkiläisissä liikuntaseuroissa vapaaehtoisina työskentelevät vanhemmat)

Koulutukseen osallistuneilta liikuntaseuroissa vapaaehtoisina työskenteleviltä vanhemmilta tiedusteltiin myös, mikä koulutuksessa oli parasta. Kiitosta saivat mahdollisuus oppia paljon uutta, esimerkit eri tilanteista sekä kouluttajan innostavuus (*“Oppi paljon uutta, mitä voi peilata omaan tekemiseen.”*; *“Hyvät esimerkit eri tilanteista :)”*; *“Kouluttajan innokas ja innostava ote.”*).

Arviointitietoa toteutetuista räätälöidyistä koulutuksista

Liito-hanke järjesti räätälöidyn, kaksipäiväisen koulutuksen helsinkiläisille uintiseuroille sekä koulutuksen jal-
kapalloseuralle (FC Viikingit). Arviointitieto uintiseuroille suunnatusta koulutuksesta esitellään kuviossa 5.

Kuvio 5. Arviointitietoa koskien kaksipäiväistä uintiseuroille suunnattua koulutusta

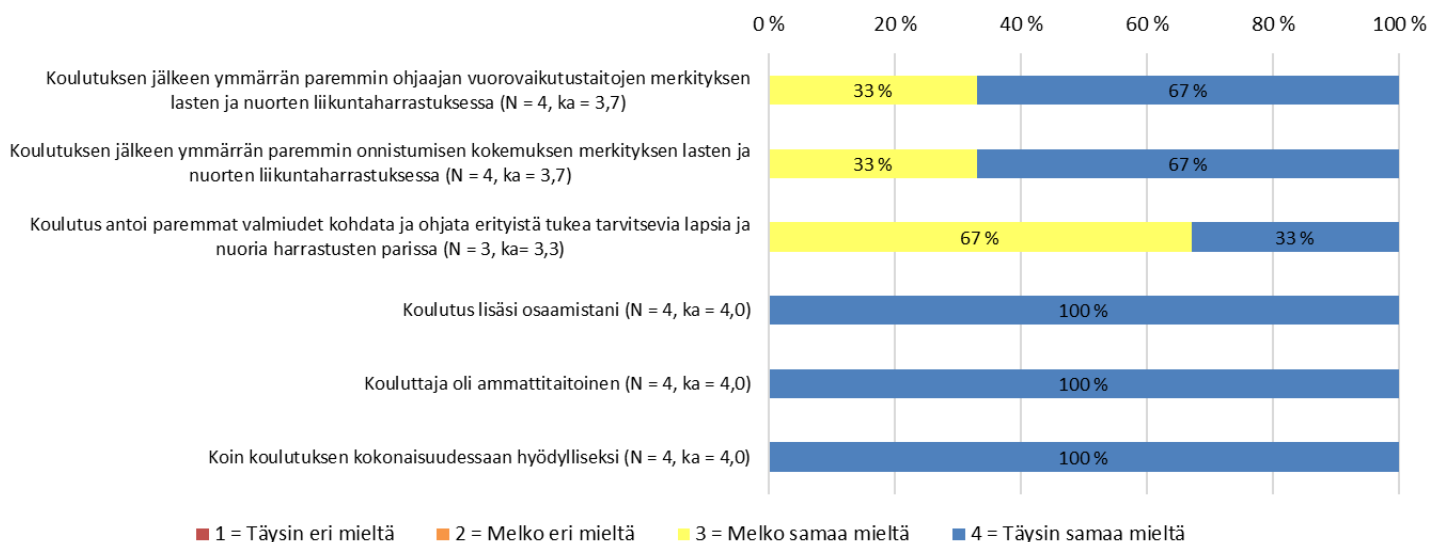
Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Keskiarvot tämän koulutuksen osalta vaihtelivat 4-portaisella asteikolla (1 = Täysin eri mieltä ja 4 = Täysin samaa mieltä) välillä 3,1–3,6. Saadut arviot olivat todella hyviä, jopa erinomaisia. Korkein keskiarvo 3,6 annettiin kouluttajan ammattitaitoisuudelle.

Osallistuneilta tiedusteltiin myös, mikä uintiseurojen koulutuksessa oli parasta. Mainintoja saivat tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen, käytännön esimerkkien saaminen sekä kokemusten jakaminen (*“Vuorovaikutus, pisti hyvin pohtimaan omia asenteita ja käytäntöjä. Vahvasti inhimillisen kohtaamisen tärkeyttä, aitoutta.”*; *“Sai hyviä esimerkkejä siitä, miten pienillä muutoksilla ohjaustapaan voi vaikuttaa paljon yksittäisen lapsen/nuoren innostumiseen tai innostumisen lannistumiseen. Kaikkien ei tarvitse mennä saman kaavan mukaan. Jokainen on yksilö, ei massaa! Tietysti joutuu hieman soveltamaan esimerkkejä, sillä kuivalla maalla thedyt harjoitteet on helpompaa kuin esim. vedessä!”*).

Jalkapalloseuralle (FC Viikingit) toteutetusta koulutuksesta pyydettiin määrällistä arviointitietoa kuuden väittämän avulla (ks. kuvio 6). Koulutusta koskevat arviot sijoittuivat 4-portaisella asteikolla (1 = Täysin eri mieltä ja 4 = Täysin samaa mieltä) välillä 3,3–4,0. Saatuja arvioita voidaan pitää erinomaisina. Korkeimman keskiarvon 4,0 sai yhteensä kolme väittämää: Koulutus lisäsi osaamistani, Kouluttaja oli ammattitaitoinen ja Koin koulutuksen kokonaisuudessaan hyödylliseksi.

Kuvio 6. Arviointitietoa koskien jalkapalloseuralle (FC Viikingit) suunnattua koulutusta

Vapaamuotoista palautetta jalkapalloseuralle toteutetusta koulutuksesta saatiin kysymyksellä “Mikä koulutuksessa oli parasta?”. Saaduissa vastauksissa korostuivat mahdollisuus kuulla ammattilaisen mielipiteitä ja omia kokemuksia, vetäjän mahtavuus ja innostavuus sekä valmiuksien saaminen lapseen mahdollisesti vaikuttavien asioiden ymmärtämiseen ja lapsen kohtaamiseen enemmän yksilönä.

“Koulutuksessa parasta oli kuulla ihan ammattilaisen mielipiteitä ja omia kokemuksia. Monet asioista oli jo ennestään tuttuja esim. perheen tai muun kautta. (Lähinnä siis, että miten olla erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa) Kokonaisuudessaan oli kivaa, että tällainen koulutus järjestettiin, koska tämä on tärkeä asia.”

“Vetäjä oli mahtava ja innostava, ja osasi välittää viestinsä täydellisesti. Hänen kerrontatyylinsä oli erikoisen mukaansatempaava ja kolme tuntia meni kuin siivillä. Hän onnistui luomaan aiheesta todella kiehtovan, silmiäavaavan ja moniulotteisen, ja silti käytännönläheisen ja helpostiomaksuttavan.”

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

“Koulutus antoi eväitä ymmärtää lapsen mahdollisesti vaikuttavia asioita ja kohdata lapsi enemmän yksilönä kuin vain ”haittana”.”

2.4 Liito-harrastuskokeilut ja -tapahtumat sekä kerätty arviointitieto

Liito-hankkeessa hyödynnettiin harrastuskokeiluja ja -tapahtumia. **Harrastuskokeilut** olivat ryhmämuotoisia, maksuttomia lajikokeiluja erityiskohderyhmän nuorille. Maksuttomat kokeilut oli suunnattu 15–29-vuotiaille helsinkiläisille, jotka tarvitsevat apua liikuntaharrastuksen löytämiseen. Kesällä 2019 Liito-hanke ja alla olevat yhteistyötahot tarjosivat laji- ja liikuntakokeiluja sekä tutustumiskäyntejä liikuntapaikkoihin:

- Kehonhuolto FunAction
- Hupipelit, NYT-liikunta
- Kuntosali, Malary
- Tutustuminen ulkokuntosaliin
- Lintsin sirkuskoulu
- Kävely Töölönlahden ympäri
- Yleisurheilu, HKV
- Tutustuminen talliin, Karlvikin ratsastuskoulu
- Tennis Hedman
- Karate, Tapanilan Erä.

Osallistujien antama vapaamuotoinen **palautte harrastuskokeiluista** oli positiivista. Palautteissa mainittiin esim. mahdollisuus päästä pienessä ryhmässä kokeilemaan uutta lajia, mitä kaikki osallistuneet eivät olisi yksin uskaltaneet tehdä (*“Kiva kun pääsi pienessä ryhmässä kokeilemaan uutta lajia”*; *“En olisi yksin uskaltanut”*; *“Tässähän ihan innostui liikkumaan kunnolla.”*; *“Mielekkääseen tekemiseen oli helppo keskittyä”*).

Ryhmämuotoisissa kokeiluissa nuoret saivat mm. onnistumisen kokemuksia sekä rohkeutta kokeilla uusia lajeja. Alla on **esimerkkejä harrastuskokeilujen tuloksista/vaikutuksista**:

- Nuori, jonka kanssa tehtiin n. 6 eri NYT-liikunnan lajikokeilua ja joka on ollut erittäin liikkumaton, kertoi suunnittelewansa uikkareiden ostoa (uimassa ei ollut käyty).
- Nuori innostui mailapeleistä ja hankki sisäpelikengät ja oman mailan, jotta on kivempi pelailta. Hän sanoi käyvänsä itsenäisesti (käyty yhdessä n. 4 krt).
- Nuori innostui kuntosaliharjoittelusta siten, että käy itsenäisesti. Nuori jaksaa arjessaan ja hänen ryhtinsä, olemuksensa ja itsetuntonsa ovat parantuneet.

Ryhmämuotoisten harrastuskokeilujen sijaan koettiin helpommaksi sopia yksittäisistä kokeiluista ryhmään (esim. NYT-liikunnan osallistumiset) kuin yrittää koota Liito-hankkeen ryhmä. Harrastuskokeiluja toteutettiin ainoastaan kesällä 2019.

Liito-hanke toteutti **omia liikuntatapahtumia** vuodesta 2019 alkaen. Näitä olivat Liito-hankkeen välitunti-esittely ja Harrastevälkät kouluissa, Toimintatiistait kouluissa ja Etäliikuntatsempit.

- Liito-hankkeen välitunti-esittely (Ressun peruskoulu)
- Harrastevälkät Enemmän Yhdessä -hankkeen kanssa (Apollon yhteiskoulu; Kannelmäen peruskoulu)
- Toimintatiistait kouluissa (Hietakummun ala-aste; Vesalan koulu)

- Etäliikuntatsemppit (Etäliikuntatsemppi Itäkeskuksen peruskoulun ja Itäkeskuksen nuorisotalo Kipinän kanssa; Etätsemppi-kahvila nuorille Voimisteluliiton kanssa)

Koulu yhteistyöhön liittyen oli kehitetty kolme tapahtumakonseptia (Toimintatiistai; Liito-muistipeli; Unelmien harrastuspuu). **Toimintatiistait** toteutettiin siten, että kouluihin oltiin yhteydessä tai sovittiin kouluvierailuja muiden kontaktien kautta. Hankkeen edustajat vierailivat koululuokissa ja pitivät lapsille toiminnallisen muistipeli- ja Unelmien harrastuspuu -hetken. Yleensä yhdellä kouluvierailulla tavattiin kolme luokkaa.

Liito-muistipeliä pelattiin isommilla joukkueilla viestikisana sekä vanhempien ja lasten kesken perinteiseen tyyliin kortteja käänellen. Muistipelin suuret kortit isoine värikkäine kuvineen oli helppo hahmottaa ja ne toimivat hyvin erilaisten liikkujien kanssa. Muistipelissä käytettiin kuvina eri liikuntalajeja sekä eri liikuntaseurojen logoja ja niiden tarkoituksena oli virittää keskustelua liikunnasta muistipelin jälkeen.

Unelmien harrastuspuun lehtiin toivottiin lapsilta ajatuksia siitä, millainen on hyvä ohjaaja. Eniten mainintoja sai se, että ohjaaja on tuttu. Lapsille on tärkeää, ettei ohjaaja vaihtuisi ja että tietää, kuka harrastuspaikassa on vastassa. Toinen tärkeä seikka oli ohjaajan kanssa yhdessä tekeminen ja ohjaajan tarjoama apu, jos jokin harjoite on vaikeampi.

Poikkeusaikana kehitettiin **Etäliikuntatsemppit** helsinkiläisille nuorten kanssa toimiville. Ne olivat matalan kynnyksen keskustelutilaisuuksia, jotka toteutettiin yhdessä yhteistyötahojen kanssa. Hankkeen edustajat kertoivat Liito-hankkeesta sekä jakoivat vinkkejä ja tsemppausta korona-ajan arkiliikuntaan. Keskustelua luotiin yhteistyötahon kanssa, esim. yhteistyötahon edustajalta tiedusteltiin kyseisen alueen/yhteisön harrastusmahdollisuuksista, paikoista ja tapahtumista. Osallistujat voivat olla vain kuulemassa tai halutessaan osallistua keskusteluun.

Etäliikuntatsemppejä järjestettiin kahteen otteeseen. Ensimmäinen, videoitu tilaisuus toteutettiin huhtikuussa 2021 yhteistyössä Itäkeskuksen peruskoulun ja Itäkeskuksen nuorisotalo Kipinän kanssa. Koulun oppilailla oli mahdollisuus katsoa video myös tilaisuuden jälkeen.

Etätsemppi-kahvila järjestettiin toukokuussa 2022 yhdessä Voimisteluliiton kanssa ja se oli suunnattu nuorille, jotka jo harrastavat jotain tai ovat kiinnostuneita Voimisteluliiton kautta löytyvistä lajeista. Tilaisuuden aiheita olivat arjen liikkuminen, voimistelun harrastusmahdollisuuksien esittely ja etätanssidemo. Tavoitteena oli kannustaa ja innostaa sekä kertoa, mitä kaikkia lajeja Voimisteluliiton kautta voi harrastaa.

2.5 Vertaistukea ja kokemuksellisuutta mm. virtuaalitekniikkaa hyödyntäen

Liito-hankkeessa toteutettiin yksipäiväinen VR-pilotti marraskuussa 2019. Joukko lasten ja nuorten kanssa toimivia ammattilaisia kokoontui testaamaan VR-tekniikkaa ja 360-kuvaa sekä jakamaan kokemuksia, ajatuksia sekä ideoita tekniikan hyödyntämisestä osana kouluttamista. VR-testikerralla ideoitii ohjaajien kanssa, millaisista tilanteista videot tehdään. VR-pilotti tuotti tietoa autismitietäjien nuorten kokemusmaailmasta.

VR-videoiden tarkoituksena oli lisätä valmentajien ymmärrystä erityistä tukea tarvitsevien kokemusmaailmasta sekä lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia. Harrastustilanteessa aikuisen silmin ”väärin” tai ”tähällisesti” toimiva lapsi ei toimi tahallisesti. Kyse voi olla esim. hahmotuksen haasteista, etäisyyksien hahmottamisesta, motorisista haasteista tai aistiyliherkkyyksistä. Hankkeessa oli tavoitteena tuottaa kaksi kokemuksellista VR-videota: 1) VR-video siitä, miltä lapsesta tuntuu mennä uuteen liikuntapaikkaan ja 2) VR-video siitä, miltä lapsesta tuntuu joukkuepelitilanteessa (suuntien hahmottaminen, ohjeiden saaminen jne.).

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Poikkeusajan ja henkilöstövaihdosten takia VR-projektia ei voitu toteuttaa suunnitellusti ja tuotanto muuttui kahdeksi videoksi. **Liito-trailerivideossa** kuvataan lasten ja nuorten ajatuksia siitä, miltä tuntuu aloittaa uusi harrastus. Videossa hyödynnettiin videopankin kuvia ja esitellyt ajatukset perustuvat Liito-hankkeessa kerättyyn palautteeseen lapsilta ja nuorilta sekä hankkeen projektityöntekijän omiin havaintoihin kentältä.

Loppuvideossa on Liito-hankkeen esittely ja keskeisimpiä hankehavaintoja (esim. lasten ja nuorten kohtaamisessa luottamuksen rakentamisella on valtava merkitys; on tärkeää, että harrastuksessa on tuttu, turvallinen ja samana pysyvä valmentaja tai ohjaaja; lapset ja nuoret ansaitsevat aitoa ja välittävää kohtaamista; erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla on oikeus harrastaa myös tavallisissa harrastusryhmissä, joissa yhdenvertaisuus voi toteutua pienellä tuella). Myös trailerivideo päätettiin sisällyttää loppuvideoon.

2.6 Koulutusmateriaalia eri toimijoiden hyödynnettäväksi

Liito-hankkeessa tehtiin yhteensä seitsemän opasta (tuotokset). Viidestä ensimmäisestä tuotoksesta löytyy alta myös lyhyet esittelytekstit. Liito-oppaasta tehtiin kaksi versiota, päivitetty opas valmistui helmikuussa 2022.

- **LIIKE JATKUU – TIETO TUKEE.** Opas valmentajille ja ohjaajille erityistä tukea (autismikirjo, ADHD, oppimisvaikeudet) tarvitsevien kohtaamiseen harrastustoiminnassa. (painettu ja digitaalinen versio; alkupe-
räinen opas valmistunut 3/2020 ja päivitetty opas 2/2022)
- Jouni Puumalaisen tekemä katsaus, josta julkaistiin artikkeli Kuntoutus-lehden numerossa 3/2020
- Riikka Tahvanaisen opinnäytetyö ”Jalkapallo on ollut ihan parasta kuntoutusta” ADHD-oireisten lasten ja nuorten kohtaaminen joukkueurheilussa (valmistunut v. 2019)
- Liito-hankkeen mallinnus – Keinoja harrastustoiminnan valmentajille, ohjaajille sekä vapaaehtoisille erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaamiseen
- Yhteenvetoa nuorten harrastuksen aloittamista koskevista näkemyksistä ja ohjaajien kohtaamistaidoista (valmistunut 4/2022)
- Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista (valmistunut 5/2022)

Opas valmentajille ja ohjaajille erityistä tukea (autismikirjo, ADHD, oppimisvaikeudet) tarvitsevien kohtaamiseen harrastustoiminnassa

Liito-opas on tarkoitettu työväliseksi ja ajatusten herättäjäksi liikunta- ja urheiluseurojen valmentajille sekä ohjaajille. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kohtaamiseen on koottu tietopaketti; miten ADHD, autismikirjo tai oppimisvaikeudet voivat näyttäytyä harrastustoiminnassa. Oppaassa on myös käytännön vinkkejä ohjaustyöhön.

Oppaasta on rajattu pois muut toimintarajoitteet ja vammaryhmät. Siinä ei käsitellä tilojen esteettömyyttä tai avustajan kanssa liikkumista. Helmikuussa 2022 oppaasta valmistui päivitetty versio. Uutta tässä oppaassa ovat luvut ”Liito-mallinnus: Keinoja erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaamiseen” ja ”Osallisuuden edistäminen virtuaalitodellisuuden avulla”.

Jouni Puumalaisen tekemä katsaus

Katsauksessa ”ADHD-diagnoosin saaneiden lasten ja nuorten liikunnan tukeminen osallisuuden lisääjänä” tarkastellaan erilaisia tapoja, joilla kehityksellisiä neuro-psykiatrisia häiriöitä omaavien lasten ja nuorten mu-
kaantuloa ja mukana pysymistä tuetaan. Kirjoituksessa keskitytään etenkin ADHD-diagnoosin saaneiden las-

ten ja nuorten liikunnan tukemiseen. Katsauksessa tarkastellaan tukemisen keinovalikoimaa, jossa huomiota kiinnitetään lasten ja nuorten liikuntaryhmien ohjaajien lisääntyvään koulutukseen. Aihetta tarkastellaan osallistumisen ja osallisuuden näkökulmasta.

Riikka Tahvanaisen opinnäytetyö ”Jalkapallo on ollut ihan parasta kuntoutusta” ADHD-oireisten lasten ja nuorten kohtaaminen joukkueurheilussa

Riikka Tahvanaisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, kuinka joukkueurheilun avulla voidaan tukea ADHD-oireisia lapsia ja nuoria, ehkäistä syrjäytymistä sekä tukea heidän osallisuutensa ja oman toimijuutensa tunteen vahvistumista. Opinnäytetyössä tarkastellaan myös sitä, miten urheilujoukkueet, -seurat ja -valmentajat voivat tukea ADHD-oireisia lapsia ja nuoria.

Lisäksi selvitettiin, kuinka ADHD-oireet haasteineen ja vahvuuksineen tulisi huomioida valmennuksessa, jotta lapset ja nuoret kiinnittyisivät harrastukseen ja jotta harrastus tukisi heidän kasvuaan, kehitystään, identiteettiään ja itsetuntonsa vahvistumista. Yhdeksi keskeisimmäksi kysymykseksi nousi, miten valmentajat voisivat huomioida lähes päivittäisissä kohtaamisissa ADHD-oireiset lapset ja nuoret sekä millaista tukea seurat ja valmentajat tarvitsisivat tähän.

Liito-hankkeen mallinnus – Keinoja harrastustoiminnan valmentajille, ohjaajille sekä vapaaehtoisille erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaamiseen

Mallinnus tarjoaa käytännön keinoja erityistä tukea tarvitsevien osallistujien ohjaamiseen ja tukemiseen. Mallinnustiedostoon on koottu keinoja (työkalut) yhteensä viiteen taulukkoon. Jokaisesta taulukosta löytyy kolme saraketta (1) Työkalu, 2) Miksi osallistuja voi hyötyä tuesta? ja 3) Mihin auttaa?). Käsitteiden selitykset löytyvät taulukosta 6. Mallinnusaineisto vietiin myös päivitettyyn Liito-oppaaseen.

- Taulukko 1. Ohjeistamiseen liittyviä keinoja
- Taulukko 2. Sosiaalisiin tilanteisiin liittyviä keinoja
- Taulukko 3. Liikkeellisiin harjoitteisiin liittyviä keinoja
- Taulukko 4. Muita keinoja
- Taulukko 5. Keinoja uinnin ohjaamiseen
- Taulukko 6. Käsitteiden selitykset

Yhteenvetoa nuorten harrastuksen aloittamista koskevista näkemyksistä ja ohjaajien kohtaamistaidoista

Yhteenvetoraportissa tarkastellaan nuorten näkemyksiä harrastuksen aloittamisesta ja ohjaajien kohtaamistaidoista. Tietoa oli kerätty raportointityökalulla koskien tarjottua yksilömuotoista tukea ajalla 9/2019–3/2020. Tämä tarkoitti Liito-hankkeen projektityöntekijän ja nuorten palautehaastatteluja, joita tehtiin yhteensä 14.

Palautetta kerättiin yhteisistä käyntikerroista, jotka olivat Helsingin kaupungin NYT-liikuntaa. Keskeisimmät raportointityökalulla kerätyt tiedot koskivat harrastuspaikan ja pukuhuoneen löytämistä sekä ilmoittautumisen/kortin leimaamisen/porteista kulkemisen helppoutta; nuoren ja hänen haasteidensa huomiointia; ryhmää koskevia näkemyksiä (Mikä ryhmässä oli hyvää ja mitä voitaisiin parantaa?) sekä liikuntatunnille annettua arvosanaa ja kiinnostusta osallistua ryhmään uudelleen.

2.7 Verkostoyhteistyön tehostaminen

Verkostoyhteistyön tehostaminen tarkoitti käytännössä mm. yhteydenpidon käytäntöjä, yhteissuunnittelua ja -kehittämistä, hyvin käytäntöjen jakamista, tiedotusta sekä markkinointia. Liito-hanke lähestyi laajasti eri yhteistyötahoja. Yhteistyön lisääminen ja kehittäminen järjestö-, seura- ja kaupungin toimijoiden kanssa oli yksi hankkeen tavoitteista. Hanke kokoontui vuodesta 2019 alkaen Helsingin kaupungin liikuntapalveluiden ja eri tahojen edustajien kanssa ja yhteistyötä saatiin eteenpäin. Kasvatuksen ja koulutuksen puolelta tavoitettiin eri tahoja suoraan lähestymällä, tavoitteena oli mm. päästä kiertämään eri kouluissa (kouluvalmentajat – koulujen omat tapahtumat).

Verkostoyhteistyötä pyrittiin tehostamaan myös maaliskuussa 2019 toteutetun Liito-aamiaistilaisuuden avulla. Tilaisuuteen kutsuttiin Helsingissä toimivia nuorisotyön asiantuntijoita verkostoitumaan ja pohtimaan sitä, miten tavoittaa Liito-hankkeen piiriin kuuluvat nuoret. Keskustelun päätteeksi perustettiin Whatsapp-ryhmä yhteisen toiminnan aloitukseen ja tapahtumien jakoon, jotta nuorten kanssa toimivat osaavat ohjata nuoria mukaan toimintaan.

Hankkeen oleellisimpia yhteistyötahoja olivat koko Helsingin kaupungin verkosto (esim. Liikuntapalvelut). Hanke toimi aktiivisesti mm. EasySport-toiminnan, FunAction-harrasteliikunnan ja NYT-liikunnan puolestapuhjana kohderyhmilleen sekä osallistui mm. hiihtolomaviikon tapahtumiin. Hankkeeseen lukeutuvaa VR-yhteistyötä tehtiin Suomen YMCA:n liiton kanssa.

Verkostoitumista tehtiin muiden teemaan liittyviä hankkeita toteuttavien tahojen kanssa (mm. Aseman Lapset ry (3T-hanke); Oranssi ry (FunNet-hanke); Suomen Latu (LUODE-hanke); Suomen Paralympiakomitea ry (Hyvät Muuvit -hanke); Suomen Voimisteluliitto ry (Liiku mun kaa -projekti). Tavoitteena oli etenkin tiedonvaihto sekä olemassa olevien hyvien käytäntöjen jakaminen ja hyödyntäminen mahdollisuuksien mukaan (vertaiskehittäminen). Yhteistyötä tehtiin myös muiden Helsingin kaupungin ideakilpailussa rahoitusta saaneiden hankkeiden kanssa (esim. HJK ry:n Klubipallo-hanke; Arja Tiili Dance Companyn toteuttama Break the Fight! -hanke).

Liito-raportointityökalulla kerätystä palautteesta kerrottiin Helsingin kaupungin liikuntapalvelujen koolle kutsumassa yhteispalaverissa. Palaverin jälkeen Liito-hanke osallistui kaupungin käyttöön tulevien tuntikuvausten päivityksiin (kooditusten teko) ja liikuntapalvelujen nettisivujen kehittämiseen. Saatua tietoa hyödynnettiin myös hankkeen loppuvideossa.

2.8 Osallistuminen muiden tahojen järjestämiin tapahtumiin

Liito-hanke osallistui laajasti muiden tahojen järjestämiin tapahtumiin. Esimerkiksi EasySport-tapahtumissa oltiin mukana elokuussa ennen koulujen alkua sekä koulujen syys- ja hiihtolomaviikoilla. Helsingin peruskouluissa kierrettiin koulujen Harrastusviikolla vuonna 2019. Helsinki-päivänä vuonna 2019 Liito-hanke järjesti Malminkartanossa tapahtuman, jossa yhdistyivät boffaus eli pehmomiekkailu ja vesisota. Unelmien liikuntapäiviin osallistuttiin kolmeen otteeseen.

- EasySport-tapahtumat elokuussa sekä koulujen syys- ja hiihtolomaviikoilla
- Koulujen Harrastusviikko 8–9/2019
- Helsinki-päivä v. 2019
- Oodissa koko Helsingin vanhempainilta, Liito-hankkeen esittelypiste
- NEET-toimijoiden starttiviikon harrastuspäivä
- Ohjaamon järjestämä Meet & Greet -tapahtuma

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

- Amigo-esittely
- HEROn nuorten vertaisryhmät
- HEROn nuorten kurssit
- Malminkartanon Laskiaisrieha-tapahtuma
- Ohjaamon Discordin liikuntaneuvonta
- PAUT-nuorten toimintakalenterin etäryhmä (liikunnasta keskustelu sekä venyttelyä ja rentoutusta etänä)
- Etsivät Discordin liikuntaneuvonta
- Kohtaus ry:n Discord ja Zoom-liikuntatuokiot
- Unelmien liikuntapäivien some-tempaukset v. 2020–2021

2.9 Vaikuttamistyö ja osallisuuden edistäminen

Liito-hanke lisäsi ymmärrystä erityislasten ja -nuorten kanssa toimimisesta sekä lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia. Vaikuttamistyö kohdistui seurojen ja harrastustoimijoiden lisäksi lapsiin ja nuoriin sekä heidän vanhempiinsa/tukihenkilöihinsä. Hanke välitti tietoa neurokirjon henkilöistä ja heille sopivasta tuesta harrastetoimintaan. Tämä edisti harrastusten saavutettavuutta henkilöille, joiden vamma tai muut ominaispiirteet eivät näy ulospäin, ja lisäsi esteettömyyttä.

3 Liito-hankkeen toiminnan laajuutta koskevat tavoitteet ja prosessimittarit

Liito-hankkeelle oli asetettu viisi määrällistä mittaria: 1) 50 liikuntaa järjestävää ja/tai lasten harrasteiden ja erityisryhmien parissa työskentelevää tahoa, 2) 20 koulutusta, 3) 250 valmentajaa, 4) 100 yksilöllisesti tai ryhmämuotoisesti harrastuksen pariin ohjattua, erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta/nuorta ja 5) Viisi tuotettua opasta. Mittareita 1 ja 4 täsmennettiin hanketoteutuksen kuluessa, jotta ne kuvaisivat paremmin hankkeessa tarjottua toimintaa. Tässä on mainittu nämä täsmennetyt mittarit. Asetetut määrälliset mittarit ja niiden toteutumukset on esitelty taulukossa 2.

Taulukko 2. Liito-hankkeelle asetetut määrälliset mittarit ja niiden toteutumukset

Määrälliset mittarit	Asetetut tavoitetasot	Toteutumukset
Liikuntaa järjestävät ja/tai lasten harrasteiden ja erityisryhmien parissa työskentelevät tahot	50 tahoa	144 tahoa (78 liikunta- ja urheiluseuraa sekä 66 muuta tahoa)
Koulutukset	20 kpl	20 kpl
Valmentajat	250 valmentajaa	366 henkilöä (osa heistä edusti muita tahoja kuin liikunta- ja urheiluseuroja)
Yksilöllisesti tai ryhmämuotoisesti harrastuksen pariin ohjatut, erityisen tuen tarpeessa olevat lapset/nuoret	100 lasta/nuorta	118 lasta/nuorta
Tuotetut oppaat	5 kpl	7 kpl

Hanketoteutuksen aikana kaikki viisi Liito-hankkeelle asetettua toiminnan laajuutta koskevaa tavoitetta (määrälliset mittarit) saavutettiin. Neljän tavoitteen kohdalla tavoitteet ylitettiin, jopa reilusti.

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Hankkeessa oli tavoitteena saada yhteensä 50 **liikuntaa järjestävää ja/tai lasten harrasteiden ja erityisryhmien parissa työskentelevää tahoa** (mm. liikunta- ja urheiluseurat, kaupunki, järjestöt, hankkeet ja yritykset) osallistumaan toteutettaviin koulutuksiin. Hankkeessa tavoitettiin monipuolisesti näitä tahoja. Ensisijaisena kohderyhmänä olivat liikunta- ja urheiluseurat, lisäksi tavoitettiin monia muita relevantteja tahoja. Asetettu tavoite ylitettiin reilusti: toteutumaksi tuli 144 tahoa (78 liikunta- ja urheiluseuraa sekä 66 muuta tahoa).

Tavoitteena oli, että hankkeessa järjestettäisiin yhteensä 20 **koulutusta**. Tämä tavoite saavutettiin, tilaisuuksien lukumääräksi tuli 20.

Koulutuksiin osallistui mm. liikunta- ja urheiluseurojen valmentajia, NMKY:n iltapäiväkerho-ohjaajia sekä Helsingin kaupungin liikunnanohjaajia, kaupungin ostopalveluiden ip-ohjaajia ja nuorten kanssa työskenteleviä sekä liikunnan alujärjestön, järjestöjen ja yritysten edustajia. Tavoitteena oli ollut, että koulutuksiin osallistuisi 250 **valmentajaa** hanketoteutuksen kuluessa. Koulutuksiin osallistuneita oli yhteensä 366 henkilöä, mutta osa heistä edusti muita tahoja kuin liikunta- ja urheiluseuroja.

Tavoitteeksi oli asetettu, että hankkeessa ohjattaisiin **yksilöllisesti tai ryhmämuotoisesti harrastuksen pariin 100 erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta tai nuorta**. Tämä tavoite ylitettiin, hankkeessa oli kaiken kaikkiaan 77 yksilöohjattua ja 41 ryhmäohjaukseen osallistunutta eli 118 lasta/nuorta.

Tuotettuja **oppaita** oli yhteensä seitsemän. Tavoitteeksi oli asetettu viiden oppaan valmistuminen. Oppaat on ymmärretty tässä hieman laajemmin Liito-hankkeessa tuotettuina materiaaleina (ml. alkuperäinen ja ja päivitetty opas, opinnäytetyö, katsaus, Liito-hankkeen mallinnus, yhteenvetoa-raportti ja hankekooste).

Tapahtumissa liikuttamista ei ollut asetettu määrälliseksi mittariksi. Tämä osoittautui kuitenkin tärkeäksi hankkeen toimintamuodoksi. Tapahtumissa (omat ja yhteistyötahojen toteuttamat) liikutettiin yhteensä 888 lasta ja nuorta hanketoteutuksen aikana. Kohtaamiset tapahtumissa toivat myös lisää yksilöohjattavia.

4 Yhteenvetoa hankkeesta sekä tietoa kehittämistyön juurruttamisesta ja levittämisestä

Liito-hankkeen ensisijaisena tavoitteena oli lisätä helsinkiläisten erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten (7–29-v.) harrastamista, jotta mahdollisimman moni heistä löytäisi itselleen sopivan harrastuksen ja pystyisi jatkamaan harrastamista saamansa tuen avulla. Tämä päätavoite jakautui neljään (osa)tavoitteeseen:

1. Yksilö- ja ryhmämuotoinen tuki harrastamiseen ja harrastamisen jatkamiseen erityiskohderyhmän lapsille ja nuorille
2. Vanhemmat, valmentajat ja opettajat osaavat ohjata paremmin erityisen tuen tarpeessa olevia
3. Asenne erityisen tuen tarpeessa olevia ryhmiä kohtaan muuttuu tiedon avulla myönteisemmäksi
4. Avaintoimijat (Helsingin kaupungin eri toimialat, sote-järjestöt ja seurakunnat) tekevät yhteistyötä vaikuttavalla tavalla.

Liito-hankkeen toteutusaikana tarjottiin kattavasti **yksilö- ja ryhmämuotoista tukea harrastamiseen ja harrastamisen jatkamiseen** erityiskohderyhmän lapsille ja nuorille (ADHD, autismit, asperger, oppimisvaikeudet). Tukea tarjottiin yhteensä 118 lapselle/nuorelle (asetettu tavoite 100 lasta/nuorta). Osa hankkeesta tukea saaneista sai sekä yksilö- että ryhmämuotoista tukea. Määrällinen tavoite onnistuttiin saavuttamaan haastavasta poikkeusajasta (koronaepidemia) huolimatta. Lähiohjaaminen ja tapaamiset sekä tutustumiskäynnit olivat tauolla maaliskuusta 2020 kevääseen 2021.

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Lapsilta ja nuorilta kerättiin arviointitietoa kesällä 2019 toteutetuista harrastuskokeiluista ja kattavampaa tietoa tarjotusta tuesta vuosina 2020–2021. Lisäksi raportointityökalun avulla kerättiin näkemyksiä harrastuksen aloittamisesta ja ohjaajien kohtaamistaidoista osana tarjottua yksilömuotoista tukea vuosina 2019–2020.

Ryhmämuotoisissa harrastuskokeiluissa nuoret saivat mm. onnistumisen kokemuksia ja rohkeutta kokeilla uusia lajeja. Alla on esimerkkejä harrastuskokeilujen tuloksista/vaikutuksista:

- Nuori, jonka kanssa tehtiin n. 6 eri NYT-liikunnan lajikokeilua ja joka on ollut erittäin liikkumaton, kertoi suunnittelewansa uikkareiden ostoa (uimassa ei ollut käyty).
- Nuori innostui mailapeleistä ja hankki sisäpelikengät ja oman mailan, jotta on kivempi pelailia. Hän sanoi käyvänsä itsenäisesti (käyty yhdessä n. 4 krt).
- Nuori innostui kuntosaliharjoittelusta siten, että käy itsenäisesti. Nuori jaksaa arjessaan ja hänen ryhtinsä, olemuksensa ja itsetuntonsa ovat parantuneet.

Kattavampaa, määrällistä ja laadullista arviointitietoa hankkeen tarjoamasta tuesta kerättiin lapsilta ja nuorilta kyselyn avulla vuosina 2020–2021. Saadut vastaukset kertovat tuen saamisesta poikkeusaikana. Enemmistö (92 %) kyselyyn osallistuneista kertoi saaneensa hankkeelta toivomaansa tukea harrastuksen löytämiseksi. Vastanneista 15 % kertoi löytäneensä sopivan harrastuksen. Reilu kolmannes (38 %) totesi puolestaan löytäneensä sopivan/kiinnostavan harrastuksen, muttei ollut vielä päässyt kokeilemaan sitä. Osa vastanneista kertoi, että sopivan harrastuksen etsimistä jatketaan hankkeen tuella.

Hankkeen vaikuttamistyön ja osallisuuden edistämisen kohderyhminä olivat seurakunnat ja harrastustoimijat sekä lapset, nuoret ja heidän vanhempansa/tukihenkilönsä. Tavoitteiden **“Vanhemmat, valmentajat ja opettajat osaavat ohjata paremmin erityisen tuen tarpeessa olevia”** ja **“Asenne erityisen tuen tarpeessa olevia ryhmiä kohtaan muuttuu tiedon avulla myönteisemmäksi”** saavuttamiseksi hyödynnettiin etenkin liikuntaa järjestäville ja/tai lasten harrasteiden ja erityisryhmien parissa työskenteleville tahoille suunnattuja koulutuksia. Hankkeessa tuotettiin myös koulutusmateriaalia ja videoita eri toimijoiden hyödynnettäväksi.

Koulutuksia toteutettiin yhteensä 20. Hankkeessa tavoitettiin yhteensä 144 tahoja (78 liikunta- ja urheiluseuraa sekä 66 muuta tahoja; asetettu tavoite 50 tahoja). Tavoitettuja henkilöitä oli yhteensä 366.

Liito-hankkeen toteuttamista koulutuksista saatiin todella myönteistä palautetta. Arvioita pyydettiin 4-portaisella asteikolla (1 = Täysin eri mieltä ja 4 = Täysin samaa mieltä) 6–8 kyseistä koulutusta koskevasta väittämästä. Saadut keskiarvot sijoittuivat välille 3,0–4,0. Koulutusten koettiin antaneen paremmat valmiudet kohdata ja ohjata erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria harrastusten parissa (ka:t 3,1–3,3). Koulutukset myös koettiin kokonaisuudessaan hyödyllisiksi (ka:t 3,3–4,0). Alla on muutamia koulutuksista saatuja vapaamuotoisia palautteita:

“Vuorovaikutus, pisti hyvin pohtimaan omia asenteita ja käytäntöjä. Vahvasti inhimillisen kohtaamisen tärkeyttä, aitous.”

“Nyt tuotiin todella hyvin esille käytännön esimerkkejä ja herätettiin ajattelemaan niitä tilanteita omassa työssä ja erityislapsien kohtaamisesta.”

“Oppi paljon uutta, mitä voi peilata omaan tekemiseen.”

“Kokonaisuus itsessään kehitti jo nyt yleistasolla ja yksittäisissä tilanteissa osaamistani.”

Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke

Hankekooste: Tietoa Liito-hankkeen tuotoksista ja tuloksista

Vaikuttamistyötä ja osallisuuden edistämistä palveli myös Liito-hankkeen raportointityökalun avulla kerätty tieto. Työkalun avulla tarkasteltiin nuorten näkemyksiä harrastuksen aloittamisesta ja ohjaajien kohtaamistaidoista. Tietoa kerättiin osana tarjottua yksilömuotoista tukea ajalla vuosina 2019–2020. Palautetta kerättiin hankkeen projektityöntekijän ja nuorten yhteisistä käyntikerroista, jotka olivat Helsingin kaupungin NYT-liikuntaa. Saaduista havainnoista kerrottiin Helsingin kaupungin liikuntapalveluiden koolle kutsumassa kokouksessa ja useammassa Liito-hankkeen toteuttamassa koulutuksessa.

Liito-hanke pyrki omalta osaltaan edistämään sitä, että **avaintoimijat (Helsingin kaupungin eri toimialat, so-te-järjestöt ja seurat) tekevät yhteistyötä vaikuttavalla tavalla**. Yhteistyön lisääminen ja kehittäminen järjestö-, seura- ja kaupungin toimijoiden kanssa oli yksi hankkeen tavoitteista. Tavoitteen saavuttamiseksi hyödynnettiin kolmea keinoa (verkostoyhteistyön tehostaminen; osallistuminen muiden tahojen järjestämiin tapahtumiin; koulutusmateriaalia eri toimijoiden hyödynnettäväksi).

Verkostoyhteistyön tehostaminen tarkoitti käytännössä mm. yhteydenpidon käytäntöjä, yhteissuunnittelua ja -kehittämistä, hyvin käytäntöjen jakamista, tiedotusta sekä markkinointia. Hanke kokoontui vuodesta 2019 alkaen Helsingin kaupungin liikuntapalveluiden ja eri tahojen edustajien kanssa ja yhteistyötä saatiin eteenpäin. Liito-hanke osallistui kaupungin liikuntapalveluiden käyttöön tulevien tuntikuvausten kooditusten tekoon ja liikuntapalvelujen nettisivujen kehittämiseen.

Liito-hanke päättyi huhtikuun 2022 lopussa. Alla on tietoa hankkeessa tehdyn kehittämistyön juurruttamisesta ja levittämisestä:

- Tiedonvaihto ja hankekokemusten jakaminen Helsingin kaupungin liikuntapalveluiden edustajan kanssa (yhteinen kokous 10/2021): Kokouksessa keskusteltiin asiakastyön tekemisestä Liito-hankkeessa ja tehdystä mallinnuksesta. Liikuntapalveluiden edustaja lähetti mallinnuksen eteenpäin omille verkostoilleen.
- Mallinnuksen lähettäminen emailitse Liito-hankkeen toteuttamaan loppuseminaariin 10/2021 osallistuneille
- Vantaan kaupunki lähettänyt Liito-hankkeen mallinnuksen omille harrastustoiminnan toteuttajilleen 11/2021
- TUL:n ja Kuntoutussäätiön yhteishanke: Hei, Kato mua! -hankkeessa jaetaan Liito-hankkeen oppeja ja tarjotaan koulutusta TUL:n jäsenseuroille (valmentajat, ohjaajat ja vapaaehtoiset). TUL ja Kuntoutussäätiö toteuttavat yhdessä NEPSY-lasten ohjaajille koulutusmateriaalia tulkouluttaa.fi-sivustolle kevään 2022 aikana. Syksyllä 2022 hankkeessa järjestetään neljä koulutusta.
- Tiedonvaihto ja hankekokemusten jakaminen Aivoliiton Pihalla!-hankkeen (2020–2022) edustajan kanssa (yhteinen kokous 3/2022): Pihalla!-hanke hyödyntää ja levittää jatkossa Liito-hankkeen tuottamia aineistoja erityisesti Tampereen alueen liikuntatoimijoiden keskuudessa
- Päivitetyn Liito-oppaan lähettäminen emailitse hankkeen yhteistyöverkostolle 3/2022
- Hankkeen ja hyvien käytäntöjen kuvausten sekä aineiston vienti Liikuntatieteellinen Seuran ylläpitämään Hankerekisteriin 3/2022
- Juttu päivitetystä Liito-oppaasta ESLUn Etelätuuli-verkkolehdestä 4/2022
- Hankekooste ja muut keskeisimmät aineistot löytyvät jatkossa hankkeen toteuttajatahojen (Kuntoutussäätiö, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO) ja Autismiyhdistys PAUT ry) verkkosivuilta.

Lähteet ja muuta hyödyllistä aineistoa

Autismiyhdistys PAUT ry (aik. Helsingin Autismi- ja Aspergeryhdistys ry). Harrastus- ja vertaistoimintaa, tapahtumia ja koulutuksia.

www.paut.fi

Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO). Tietoa oppimisvaikeuksista, harrasteryhmiä oppimisvaikeuksille.

www.lukihero.fi

Kuntoutussäätiö. Tutkittua tietoa, koulutuksia ja tapahtumia.

<https://kuntoutussaatio.fi/>

Liito-hankkeen mallinnus – Keinoja harrastustoiminnan valmentajille, ohjaajille sekä vapaaehtoisille erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaamiseen. 2021. Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke. Kuntoutussäätiö, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO) ja Autismiyhdistys PAUT ry.

<https://yhteisomedia.fi/materiaali/liito-keinoja-harrastustoiminnan-valmentajille-ohjaajille-seka-vapaaehtoisille-erityista-tukea-tarvitsevien-lasten-ohjaamiseen/>

Opas valmentajille ja ohjaajille erityistä tukea (autismikirjo, ADHD, oppimisvaikeudet) tarvitsevien kohtaamiseen harrastustoiminnassa. 2022. Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke. Kuntoutussäätiö, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO) ja Autismiyhdistys PAUT ry.

<https://yhteisomedia.fi/materiaali/opas-valmentajille-ja-ohjaajille-erityista-tukea-autismin-kirjo-adhd-oppimisvaikeudet-tarvitsevien-kohtaamiseen-harrastustoiminnassa/>

Puumalainen, J. 2021. ADHD-diagnoosin saaneiden lasten ja nuorten liikunnan tukeminen osallisuuden lisääjänä. Kuntoutus 1/2021, 48–51.

<https://journal.fi/kuntoutus/issue/view/7189/1161>

Ruuth, M. 2022. Jokaisella lapsella on oikeus harrastaa ja kokea liikunnan iloa. Tutkittua tietoa -tiivistelmä 3/2022. Kuntoutussäätiö.

<https://yhteisomedia.fi/materiaali/jokaisella-lapsella-on-oikeus-harrastaa-ja-kokea-liikunnan-iloa-liito/>

Tahvanainen, R. 2019. "Jalkapallo on ollut ihan parasta kuntoutusta" – ADHD-oireisten lasten ja nuorten kohtaaminen joukkueurheilussa. Opinnäytetyö, Voimavaraistavien työtapojen kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla -koulutusohjelma (YAMK). Laurea-ammattikorkeakoulu.

<https://yhteisomedia.fi/materiaali/adhd-oireisten-lasten-ja-nuorten-kohtaaminen-joukkueurheilussa-jalkapallo-on-ollut-ihan-parasta-kuntoutusta/>

Yhteenvetoa nuorten harrastuksen aloittamista koskevistä näkemyksistä ja ohjaajien kohtaamistaidoista. 2022. Liike jatkuu – tieto tukee (Liito) -hanke. Kuntoutussäätiö, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO) ja Autismiyhdistys PAUT ry.

<https://yhteisomedia.fi/materiaali/liito-liike-jatkuu-tieto-kulkee-yhteenvetoraportti-2018-2022/>